

Er vores ordbog en sur gammel mand?

1 Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er i færd med at rydde op i Den Danske Ordbog. Mange af ordene er
5 nemlig enten i sig selv diskret diskriminerende eller beskrevet med stereotype citater.

SPROG

EMILIE MAARBJERG
MØRK

Hvis du var til middagsselskab
10 med Den Danske Ordbog, ville du højst sandsynligt føle, at du sad over for en stokkonservativ gamling. Han kunne finde på at sige, at der er lige lovlig mange kvinder i Folketinget. Og tale sin
15 sag med argumentet, at familien stadig er hovedelementet i kvinders tilværelse. I øvrigt ævler de for meget, kvindemenneskene. Og de kan aldrig tage en beslutning.

20 Det er selvfølgelig ikke en helt rimelig beskrivelse af opslagsværket over det danske sprog. For ordbogen er også med på beatet, kender
40 begreber som 'nederen', 'lokal' og 'kønsmforskrækkelse'.

Men dele af den afspejler en sprogbrug, der er bundsexistisk. Med et lidt for afslappet forhold til
30 stødende sprogbrug og med et arsenal af skældsord, der ville imponere i enhver skolegård.

Det fortæller Sanni Nimb, der er ledende redaktør på ordnet.dk. I
35 disse uger bruger hun mange timer i et mødelokale sammen med sine kolleger på at gennemgå problema-

tiske eksempler på, hvad der står i Den Danske Ordbog. De diskuterer
55 en række udvalgte ord, så de kan blive enige om et sæt fælles regler for at redigere ordbogen.

»Vi taler om mange hundredvis af ord. Og vi kan dårligt nå det. Det
45 er meget mere omfattende, end vi troede«, siger hun.

Ethvert ord i ordbogen er nemlig ledsaget af et autentisk eksempel på, hvordan ordet kan bruges i
65 praksis. Som regel er det i de eksempler, at det går galt. I ordbogen står der eksempelvis som citat til ordet 'hovedelement': »Familien er stadig hovedelementet i kvindernes

tilværelse«. Citatet er fra en artikel
55 i B.T. fra 1991.

»Det gider man jo ikke at have stående«, siger Sanni Nimb.

»Men den, der i sin tid satte det ind, har været mere optaget af, at
60 det var en syntaktisk enkel sætning, end af, hvad der egentlig stod. Og jeg undrer mig da over, at jeg ikke selv tænkte mere over det som ung kvinde. Det er vi jo blevet meget
65 mere bevidste om i dag«.

Det er svært at finde alle eksemplerne systematisk, pointerer redaktøren, fordi de skjuler sig under
70 tilsyneladende helt neutrale ord som 'hovedelement'. Og nu kan det

godt være, at ordbogen kan sammenlignes med en gammel mand med et forældet syn på kønsroller. Men rigtig mange af de mest seksu-

75 stiske citater stammer faktisk fra 1980'erne og 1990'ernes »dameblade og trivialnoveller«, som Sanni Nimb kalder dem.

Som ordet 'ævla', der i ordbogen er beskrevet med citatet »du godeste, hvor det kvindemenneske kunne ævla«. Det stammer fra bogen 'Dominoeffekten' af Birthe Christensen, som er udgivet i 1991.

85 'Dominoeffekten' handler om mordet på Torben, en reservelæge og skørtejæger fra Midtjylland. Det lokale hospitals overlæge skal finde en afløser, men er mere interesseret i Torbens smukke

95 enke.

Er 'damet' negativt?

Tekster fra sådanne bøger og magasiner udgjorde en del af det sprogkorpus, Den Danske Ordbog blev bygget af, da Sanni Nimb og kollegerne fra 1991 til 2002 udviklede en ny ordbog.

»Vi fik nok lidt for mange af den type tekster«, siger hun.

105 Men forlagene tilbød dem villigt. Og i den tid var kønspolitik ikke et emne, ordbogens redaktører spekulerede noget videre over, når de saksede sætninger og vendinger til deres samling.

I 2009 gik hele molevitten online på ordnet.dk. De opdaterer løbende den digitale ordbog med nye ord, men har ikke før revideret den for gammeldags sprogbrug og citater.

115 Nu skal det være. Og det går op for dem, hvor stort et arbejde det er

at holde 140.000 ordforklaringer ajour. Og gør det tydeligt, at nogle af dem har ingen set på i 25 år.

Projektet er motiveret af, at især kvindelige brugere skriver til redaktionen på Den Danske Ordbog, når de støder på diskriminerende cita-

125 ter. Og af, at ordbogen har fået yngre kvindelige studentermedhjælpere, som synes, at nogle af citaterne klinger af gammeldags, stereotype holdninger.

»Hvis ikke vi passer på, kan vi hurtigt blive gammeldags. Især fordi folk ikke altid forstår, at det er et citat. De tror, at det er os selv, der har den holdning«, siger Sanni

135 Nimb.

En udfordring er de mange ord i det danske sprog med nedsættende betydning. Flere af ordene i ordbogen er markeret som nedsættende. Redaktionen har undersøgt alle ord med det mærkat for, om det er klart, hvor nedsættende de er. Især er der mange negative ord om minoriteter, køn og religion.

145 Ordet 'fejlfarve' måtte de opdatere.

»Det var ikke skrevet særligt tydeligt, hvor groft det egentlig er. Så der prøver vi at forstærke det. Sådan er det også med mange af kvindeordene. Der er mange negative kvindebetødninger, som jeg ikke synes er så oplagte længere. Som 'damet' for eksempel«, siger Sanni

150 Nimb. Om ordet 'damet' står der i ordbogen: »undertiden nedsættende, fx om noget eller nogen der er blot-

160 opfatter ikke ordet 'damet' sådan i dag, mener Sanni Nimb, men beskrivelsen fastholder den negative betydning.

For kvinder er der især mange nedsættende ord om deres seksu-

elle adfærd, hang til sladder og deres (manglende) intellekt. Hun kan være 'en bimbo', 'en dukke', 'en gås' eller 'en blondine'. Vi har langt færre ord for unintelligente mænd. Medmindre de er bosat uden for byerne.

»Personer, der er ubegavede i sproget, er typisk folk fra landet eller kvinder«, siger Sanni Nimb.

Mændene bredt får nedsættende ord klistret på sig, hvis de går for meget op i deres udseende eller ikke er maskuline nok. Deres sexlyst og forførelsevner derimod hylder vi i sproget med ord som 'kvindebeldårer', 'tyr' og 'hjersteknuser'.

Som vi bruger sproget

Sanni Nimb og kollegerne på ordbogen har desuden gennemgået alle opslag, hvor citateksemplerne indeholder ordet 'kvinder', for nedsættende eller på anden vis problematisk sprog. Ligesom de har set specifikt på alle citater fra 1980'ernes dameblade.

Man kunne se på ordet 'fuldmoden'. En af dets betydninger lægger sig til kvindelige former. For den betydning er citateksemplet: »Hvor var hun smuk. Hendes fuldmodne ungpigeformer – hendes hud der syntes at tigge om en berøring«.

Jeg spørger Sanni Nimb, om hun er snublet over beskrivelsen? Hun slår det op i ordbogen og begynder at læse citatet højt.

»Hvor var hun smuk. Hendes ...«, læser Sanni Nimb.

»Hold da op. Ja, det er da langt ude«, griner hun.

Det er meget mere omfattende, end vi troede

Sanni Nimb, ledende redaktør, ordnet.dk

Personer, der er ubegavede i sproget, er typisk folk fra landet eller kvinder

Sanni Nimb, ledende redaktør, ordnet.dk

»Det håber jeg, at vi ændrer«.

Udfordringen er, siger Sanni Nimb, at Den Danske Ordbog er opbygget af autentiske eksempler på, hvordan danskerne bruger sproget. Hun fik sin sag for, da en bruger kritiserede citatet til ordet 'karierekvinde'.

»Det er ikke rigtig hende at blive gift og få børn. Vores Inge er en karierekvinde«, står der.

Eksemplet er fra en artikel i ugebladet Se og Hør i 1983. En tid, da en af bladets skribenter tilsyneladende mente, at karriere og børn for en kvinde er uforeneligt. Det er anderledes i dag.

Troede vi. Det var næsten umuligt for Sanni Nimb at finde et autentisk citat, hvor 'karierekvinde' er brugt neutralt. Så hun endte med et citat i Politiken fra 2016: »Malene er en strømlinet karierekvinde og alene-mor med tre børn, endnu ikke 40 og slet ikke færdig og fed. Tværtimod kører det for hende i erhvervslivet«.

»Det er alt for meget, for hun er alene med tre børn, og jeg ved ikke hvad« siger ordbogsredaktøren.

Men hun satte det ind, så der nu under 'karierekvinde' står det Politiken-citat, som hun kalder »næsten for meget af det gode«.

»Og så det gamle, der har en underlig gammeldags klang over sig«.

En mandlig feminist

Hun pointerer, at de autentiske citater betyder, at ordbogen altid vil være bagefter sprogets udvikling. Fordi det skrevne sprog altid halter efter det talte.

Hvorfor bryder I ikke med traditionen for at vælge autentiske citater?

»Det ville være en helt ny måde at redigere ordbog på i Danmark. Ordbogens store styrke er, at vi viser danskernes sprog, som de bruger det. Frem for at det går igennem en subjektiv ordbogsredaktør«.

Det subjektive er de ikke så bange for i Sverige. Der skaber ordbogsredaktørerne tænkte eksempler på ordene i brug, så de fremstiller sproget mere progressivt, forklarer Sanni Nimb. For eksempel ved at konstruere handlekraftige citater

om kvinder. Som »hun tog resolut initiativet«, som der står på svensk i Svenske Akademiens Ordbok ud for ordet 'resolut'. Eller som Sanni Nimbs eksempel:

»Under 'feminist' står der i samme svenske ordbog: »Kvinnosaks-mann, -kvinna«, siger hun

En kvindesagsmand eller -kvinde.

»Der får man smækket i hovedet, at man havde en stereotyp opfattelse, fordi man umiddelbart troede, at det var en kvinde«.

Men det er svært at vurdere, hvor langt man skal gå. Sanni Nimb fortæller, at hendes svigersøn finder ordet 'venstrehåndsarbejde' lidt stødende. For han er venstrehåndet og aldeles ikke en, der sjusker.

»Skal man så skrive ud for ordbogsopslaget, at det kan virke stødende for folk, der er venstrehåndede? Det er jo også absurd «.

Men, siger Sanni Nimb, det da er muligt, at de en dag bliver nødt til det.